

Razvojna politika

Richard Pine

Dablin — Irska

Sažetak

Tehnički, kulturni, informacijski, znanstveni razvoj i promjene komunikacijskih obrazaca nameću potrebu kreiranja nacionalnih komunikacijskih politika. Oblikovanje takve politike odvija se u uvjetima zahtjeva za demokratizacijom kulture, raspada radiodifuznih monopola, razvoja masovnih medija, borbe za novi svjetski komunikacijski poredak. Definiranje kulturne i komunikacijske politike težak je društveni zadatak koji zahtijeva zauzimanje jasnih stavova o ciljevima i često bolnu ocjenu o stanju društva.

Uvod

Postoje tri osnovna razloga zbog kojih nam je potrebna komunikacijska politika: prvo, u tom pogledu više i nemamo izbora; drugo, ne možemo si više priuštiti da budemo bez nje; i treće, neprestano donosimo odluke koje se svode na politike bez namjera.

Mnogi faktori utječu na stvaranje takve situacije u kojoj više ne možemo birati hoćemo li imati komunikacijsku politiku ili nećemo. U razdoblju društvene i tehničke transformacije zahtjevi i pritisci mogu se regulirati jedino putem svjesno izgrađivane politike. Stanoviti oblik pritiska donose i tehničke inovacije, time što se nove interesne grupe okupljaju oko novih sistema i usluga. Sporna se pitanja često postavljaju na internacionalnoj razini, čak i prije nego što su bila razmotrena na nacionalnoj razini, uslijed čega su stvaraoci nacionalne politike izloženi dodatnom pritisku. Naposljetku, problemi neće nestati tako da pred njima zatvorimo oči: odluka da nećemo nikakvu politiku isto je tako politika kao i odluka da je hoćemo.

Današnja zbrka, nacionalna kao i internacionalna, pokazuje da nismo uspjeli ovladati komunikacijskom politikom. Postavlja se pitanje: Koliki si stupanj zbrke smijemo priuštiti?

Ako su neke zemlje iz niza razloga i prisiljene razviti politiku u području komunikacija i informacija, postavlja se sljedeće fundamentalno pitanje: Koji je predmet te politike? Nije dovoljno odgovoriti naprosto »komunikacija«, jer ne postoje ni jedinstvene definicije niti općenito prihvaćen pojmov-

ni sustav. Nedavnim izračunavanjem broja tekućih definicija komunikacije dobiven je rezultat koji znatno premašuje brojku sto. Katkada se termin »komunikacije« upotrebljava u značenju gotovo istovjetnim terminu »informacije«, koji je pak i sam opterećen jednako enervantnim brojem definicija. Ne samo što pristupi variraju u skladu s ideološkim, političkim i kulturnim razlikama, već se osim toga inženjeri, sociolozi, komunikacijski stručnjaci i pravnici služe različitim pojmovima, uz odsutnost zajedničkog jezika.

Tako se danas komunikacija drži presudnom u društvenom životu, katkada čak i osnovnim obilježjem organiziranih zajednica, bilo životinjskih bilo ljudskih. Pažnja se posvećuje prirodi i ulozi sredstava komuniciranja te načinu na koji ona utječu na sadržaj i protok informacija. Prisutno je novo razumijevanje odnosa između društvenih struktura i komunikacijskih obrazaca, između informacije i moći. Komunikacije se promatraju kao roba ili kao društveni resurs te analiziraju u odnosu na nacionalnu ekonomiju i s aspekta društvenih i individualnih potreba.

Ti se novi pristupi međutim još uvijek ne primjenjuju pri kreiranju nacionalnih politika. Slično kao što se to zbiva i u drugim područjima donošenja odluka, primjerice u području energetske, prirodne, kozmičke ili oceanske resursa, koherentan pristup kompleksu komunikacije/informacije kreće se mimo ustaljene misaone, administrativne i akademske kategorije. Kreatori politike i pravnici još uvijek užurbano nastoje uhvatiti korak s tehnolozima koji diktiraju tempo. Vlasti intelektualno još uvijek daleko zaostaju za multinacionalnim kompanijama koje su uspjele ostvariti koherentan pristup putem horizontalne integracije koja osigurava kontrolu nad cjelokupnim komunikacijskim spektrom od *hardwarea*, bilo za satelite ili za čipove, do ekskluzivnih ugovora za snimanje s estradnim umjetnicima ili nogometnim momčadima.

Komunikacije uključuju u sebi skup budućih ljudskih mogućnosti. One se ne mogu držati u sektorskim, strogo podijeljenim administrativnim pretincima niti se može pustiti da njima upravlja misteriozna tržišna prisila. Nije vjerojatno da će bilo koje društvo, ma kako se nevoljko hvatalo u koštac s tim teškim intelektualnim i društvenim zadatkom, moći izbjeći kreiranje prikladne mašinerije za stvaranje nacionalne komunikacijske politike utemeljene na poštovanju društvenih potreba i prioriteta.¹

1. Kulturni kontinuitet i kulturni razvoj

Jedno je od osnovnih nastojanja zapadnoevropske kulturne politike u osamdesetim godinama usmjereno na to da se ljudima osigura reafirmacija sposobnosti djelotvornog komuniciranja kad sudjeluju u kulturnom životu, tj. žive punim životom u zajednici.

Vidjeli smo od kakvog su značenja ravnoteža i interakcija između subjektivne i objektivne spoznaje, te između tradicije i mijene. Zapadno je društvo u svojoj modernoj povijesti akomodiralo tri vrste revolucije: ekonomsku, političku i društvenu. Sada uvidamo da su one sve pridonijele općoj

¹ Vidjeti, Edward Ploman, direktor Internacionalnog instituta za komunikacije, Irish Broadcasting Review 1979.

zgradi kulturne tradicije. Danas susrećemo dvije istodobne revolucije, komunikacijsku revoluciju i pokret za kulturnu demokraciju, koje predstavljaju najozbiljniji izazov našem svjetonazoru od doba kulturne revolucije u renesansi 16. stoljeća.

Brz razvoj dekolonizacije u mnogim zemljama pokazuje da se tih pet revolucija mogu odvijati istodobno. Za velik dio »nepromjenljivog« društva Zapada primjer bi mogao biti poučan. S obzirom na lokalni radio, isti ciklus upravo ponovo započinje u Britaniji.

Postajemo svjesni cikličke prirode kulturnog razvoja: čovjekova svijest o doprinosu društvu i sam taj doprinos ujedno su ustupanje individualne kulture i povratak kulture individui. Katkada je taj proces složen i uključuje čitav sklop medija, katkada je pak veoma jednostavan i izravan.

Uočavamo i to da se krug nikada u potpunosti ne vraća na istu točku: ciklički su procesi podložni promjenama pa čak i najzatvorenije društvo doživljava izmjene u svojim tekstovima, ako ni zbog čega drugog a ono već zbog toga što se njegovi članovi kreću u vremenu. Permanencije nema i pozivanje na događaje *in illo tempore* može nas, kao što pokazuje Friel, zarobiti ukoliko se ne prilagodimo, ukoliko ne prevodimo iz prijašnjeg idioma u onaj koji danas opisuje okolinu. (Finska državna himna eksplicitno se poziva — prema Runebergovim riječima — na vječnu mudrost: »Naša zemlja, draga zemlja drevne predaje«.) Zaključak Mahlerove »Pjesme o zemlji« izaziva sumnju svojim inzistiranjem na nepromjenljivosti: »Svugdje i vječno daljine blistaju plavo. Vječno. Vječno.« (Allüberall und ewig blauen licht die Fernen. Ewig. Ewig.)

Zatvaranje kruga (koji je zapravo spiralni pomak) završava se, međutim, pozivanjem na ranije važeće značenje. To je osobito važno za prenošenje poruka koje se odnose na društveni razvoj u nerazvijenim zemljama posredstvom takvih povijesno ustaljenih elemenata u zajednici kao što su narodni pripovjedači, grioti, bardii.

Zatvoreno je društvo najranjivije kad inzistira na permanenciji, i najteže se prilagođava, jer se oslanja isključivo na tajne ranijeg opstanka, ne prihvaćajući činjenicu da je u međuvremenu nastupio novi svjetonazor.

1.2. Kulturna demokracija

»Kulturna demokracija« je reakcija na »kulturnu krizu« koja politiku »demokratizacije kulture« drži nezadovoljavajućim odgovorom na kulturne tenzije društvene revolucije, osobito nakon 1945. godine. Ona je snažan pokretač društvenih promjena i povezana je s politikom »socio-kulturne animacije« i »permanentnog obrazovanja«.

»Kulturna politika mora pomoći ljudima da usvoje kulturu koja djeluje na čitav niz ponašanja i komunikacijskih obrazaca, institucija, mitologija i interdikata specifičnih za zajednicu i društvo u kojem žive. Kultura je stanje duha, svijest o društvenom kontekstu, sposobnost komuniciranja i izražavanja, dovoljna za upravljanje životnim situacijama i za pronalaženje osobnog stvaralačkog ispunjavanja.«²

² J. Simpson, *Towards Cultural Democracy*, str. 32.

Niz ministara kulture i komunikacija u Zapadnoj Evropi podržalo je taj argument, no on i dalje ostaje snagom opasnom za društvo koje poznamo, jer zahtijeva novi »kulturni poredak«. Nužnost takve revolucije se ne poriče — ali metode da se ona odjelotvori još nisu pronađene.

S aspekta »novog svjetskog komunikacijskog poretka« koji priznaje »pravo na komunikaciju« očito nam je potrebna nova filozofijska osnova iz koje bi proizašlo temeljno načelo prava na komunikaciju. To se osobito jasno vidi iz činjenice što se od nas danas zahtijeva da pravimo kvalitativnu razliku između *informacije* i *komunikacije*, čime bi u obzir bili uzeti tehnološki napredak i društvena evolucija. Fisher to naziva »multikulturnom sviješću«, slično mojoj konstataciji o potrebi za intersenzornom, interdisciplinarnom analizom problema zajedničkih sociologiji, filozofiji i psihologiji.

1.2. (A) Raspad radiodifuznih monopola

U području komunikacija možemo dinamiku kulturne demokracije ilustrirati na primjeru historijskih monopola javnih radiodifuznih korporacija poput BBC-ja (1922).

»Stvaranje alternativne komunikacije više je nego ikad povezano s proizvodnjom novih društvenih odnosa... Kulturni napredak širokih slojeva (...) bit će rezultat višestrukog doprinosa sukobljenih grupa, sjecišta ekonomskog otpora, preispitivanja oblika osobne i društvene moći, umjetničke prakse i svakodnevnih životnih navika (...) Predodžbu da je javna radiodifuzija »monopol plus pluralizam« valja zamijeniti takvom predodžbom koja će integrirati stare i nove tehnologije u nacionalnoj i lokalnoj dimenziji.«³

»Pitanje koje bismo morali postaviti je sljedeće: Postoji li takva alternativa monopolu koja će sačuvati ideju javne službe i razviti je do maksimuma? (...) dajući joj vlastitu stvarnu dinamičku sposobnost tako što će je pretvoriti u živčano središte mreže koja se rasprostire i šire od nje.«⁴

To jasno pokazuje da treba preispitati mogu li novi oblici »područnih medija« naći svoje mjesto unutar postojećih sistema ili će pak trebati razraditi nove sisteme koji će uzimati u obzir zahtjev za »komunikacijskom demokracijom«.

1.3. Razvoj medija

Mediji predstavljaju »živčani sustav« društva. S promjenama u prirodi medija mijenjaju se i načini na koje društvo obavlja komunikaciju i oblikuje svjetonazore. Komunikacijski razvoj stoga pretpostavlja kulturni i socio-politički razvoj, a s aspekta »kulturne demokracije« i »prava na komunikaciju« potrebna su tri faktora da bi on bio djelotvoran: ozakonjenje (prihvatanje od strane ranijeg sistema), mobilizacije ljudi i participacija.

³ Mattelart i Piemme, *New means of communication, new questions for the Left*, 1980.

⁴ Piemme, *Monopoly and/or Public Service*, 1983.

Razvoj novih tehnologija sam po sebi ne predstavlja promjenu u sadržaju i obliku kulture. To prije svega valja pripisati sposobnosti konzervativnih kultura da se ponašaju strateški u prilagođavanju inovaciji i u njezinu usvajanju.

Elektronički mediji (po mojem sudu) predstavljaju manji izazov primitivnoj kulturi opazajne stvarnosti negoli veoma složene razine književnosti. Televizija, naprimjer, iskrivljuje dramu ali ne razara njezin prvotni sadržaj, iako ga u procesu omasovljenja konzumira. Televizija ustvari ojačava osobit kulturni oblik koji ima svoje korijene u ritualnom plesu.

Formulirajući takav stav moram, naravno, prihvatiti pretpostavku da ono što mi vidimo (odnosno ono što svjesno opažamo) zapravo nije »stvarnost«, već slika stvarnosti osjetilima prenesena mozgu. Inače ne bih mogao televizijske emisije držati vrstom nestvarnoga.

Naravno, »mas-mediji« imaju utjecaja na ljude koji vjeruju onome što vide ili pročitaju. Moć knjige da utječe na nekritičan um jednako je, međutim, velika kao i moć televizije kad se ova služi melodramskim tehnikama. No, ne želim se suprotstavljati općoj zabrinutosti za implikacije novih tehnologija, kakva se primjerice očituje u MacBridea:

»... osjećaj da je tehnološki napredak pretekao čovjekovu sposobnost da protumači njegove implikacije i usmjeri ga u najpoželjnijim pravcima sve je rašireniji«.

»Tehnička je inovacija postala jednim od podsticaja za proizvodnju. Opala je, međutim, duhovna i kulturna sposobnost društva da kontroliira posljedice napretka.«⁵

»I danas vidimo da smo sve dalje od toga da se ljudi uključe u društvo kao politički građani nacionalnih država, a sve bliže tomu da se oni kao potrošačke jedinice uključe u korporativni svijet.«⁶

MacBrideovu komisiju, naravno, zabrinjava to što je za ekonomske/imperijalističke ciljeve najozbiljniji problem nadnacionalna manipulacija medijima, a ne sami mediji:

»Transnacionalne komunikacije [...] mogu izmijeniti socio-kulturni fokus cijelog jednog društva... Ako se koncepcija razvoja kao linearnog, kvantitativnog i eksponencijskog procesa počne zamjenjivati koncepcijom razvoja kao endogenog i kvalitativnog procesa usredotočenog na čovjeka i njegove vitalne potrebe [...] komunikacija između ljudi i naroda će postati drukčijom.«⁷

Upravo činjenica da se tim živčanim sustavom, koji »povezuje milijune umova u golemu kolektivnu inteligenciju«, može manipulirati u »dobru« i »lošu« svrhu izaziva najviše zabrinutosti. Gledajući na sistem optimistički, Hoggart naglašava da »masovne komunikacije u svijetu brzih promjena omogućuju lakše snalaženje u novom svijetu i među novim mogućnostima«. (R. Hoggart, *Changes in Working Class Life*).

⁵ Generalni direktor UNESCO-a, 1979.

⁶ P. Elliott, *Intellectuals, the 'information society' and the disappearance of the public sphere*, 1982.

⁷ MacBride, nav. djelo, str. 38.

1.4. Mobilizacija

»Sustavna dugoročna društvena mobilizacija... povezuje ljude u čvrsto zajedništvo na poseban i često posve nov način time što razvija posebne strukture i što pruža ljudima zajedničke ciljeve i referentne skupine. Na taj način mobilizacijski procesi zamjenjuju stare prioritete novima ili pak prvi put stvaraju svjesne prioritete općih razmjera tamo gdje oni prije toga nisu postojali.«⁸

Najčešći je oblik mobilizacije u današnje vrijeme, iz kojega je potekao zahtjev za »novim svjetskim komunikacijskim poretom«, *militantna reakcija* na kolonijalnu vlast i ekonomski imperijalizam. Druga je faza mobilizacije *orkestracija* reakcije, a treća uspostavljanje novog poretka.

U tom procesu uspostavljaju se novi svjetonazor i novi konsenzus: interakcija (interkomunikacija) sudionika definira kolektivni subjekt za »iskustveno mi« koji je tijesno povezan s državom i od kojeg se država zapravo sastoji.

No, tom je ponovnom uspostavljanju poretka inherentan stanovit konzervativizam jer nikada nije moguće u potpunosti zamijeniti jedan svjetski poredak drugim. To se prevladava polaganim djelovanjem povijesti. Tako postoji neizbježna ravnoteža između epohalizma (strateški »danas i sutra«) i tradicije/esencijalizma (konzervativni »danas i jučer«).

Iz perspektive prava na komunikaciju isticalo se da »ljudske slobode [...] valja osvojiti.« Fisher shvaća ljudsku povijest kao povijest borbe među različitim grupama, narodima ili nacijama za osvajanje prava koja im — ili barem tako tvrde — pripadaju. U osnovi, MacBrideova komisija je mobilizirala UNESCO, a time i njegove zemlje-članice u smjeru »novog poretka«, s političkim rezultatima koje ćemo ispitati.

Postoji nagovještaj o tome kakav bi bio taj novi poredak: »Svaka zajednica određuje osnovni okvir prihvatljivih ideja... Okvir unutar kojeg se odvija komunikacija u krajnjoj liniji determiniraju političke i društvene borbe koje su oblikovale vladajući društveni konsenzus u nekom društvu.«⁹

1.5. Komunikacijska kriza

»Ljudi se osjećaju otuđenima od svjetskih problema, pa čak i od vlastitog društva... Širokim sektorima populacije manjka i najosnovnija društvena informacija kao i potrebno znanje da bi formirali sudove o društvu i ponašali se kao što društvo zahtijeva. Ljudi naravno mogu učiti iskustvom... ali znanje koje posjeduju ne čini organiziranu cjelinu. Nedostaje informacija koja bi im dala tu cjelovitost i omogućila da međusobno povezuju stvari... Svjesno usmjeravanje budućeg razvoja u pravcu demokracije zahtijeva da ogromna masa populacije više ne bude u položaju promatrača bez inicijative.«¹⁰

⁸ J. P. Nettl, *Political Mobilization*.

⁹ MacBride, nav. djelo, str. 21.

¹⁰ Urho Kekkonen, predsjednik Finske, 1973; citirano prema Nordenstrengu, *From Mass Media to Mass Consciousness*.

Jedan od razloga za gubitak pravca autonomnosti i sigurnosti je spoj promjene društvenih vrijednosti, ekonomskih uvjeta i tehnologije. S aspekta komunikacija najteže je prihvatiti činjenicu da je u ovom trenutku gotovo nemoguće planirati komunikacijski razvoj odnosno formulirati razvojnu politiku u suradnji s planskim programima i kreiranjem politike u drugim sektorima.

Idejne promjene potrebne da bi kulturna demokracija postala djelotvornom nesumnjivo će pridonijeti ublažavanju te krize. Dijelom će ta promjena uključivati razvitak takve kritičke svijesti koja je sposobna razlikovati između korisnoga i nekorisnoga: drugim riječima, tehnike »markiranja« koja će stvoriti nove putokaze, osigurati da ljudi ne budu otuđeni od vlastite kulture.

Da bi se u potpunosti potvrdilo kako nove tehnologije nisu jedine koje izazivaju taj *Angst*, valjalo bi podsjetiti da je renesansa u 16. st. imala za posljedicu »razaranje zajedničkog simboličkog poretka«, što je dovelo do niza estetičkih, religijskih i društvenih kriza, koje još i danas proživljavamo. Ono čemu težimo i čemu se sada nadamo jest ponovno uspostavljanje cjelovitog čovjeka — ne samo telekomunikacijskog čovjeka koji se nastoji snaći u tehnologiji, niti integriranog ekonomskog čovjeka ili *homo ludensa*, već čovjeka s identitetom koji nadilazi sumu svojih sastavnih dijelova: bolujemo od anonimnosti, a ipak su nam posvuda potrebna odobrenja i dozvole za život: za upravljanje automobilom, za odlazak iz zemlje, za sklapanje braka, za posjedovanje psa, puške, bankovnog računa, televizora, za emitiranje putem radija, za ulične demonstracije, za prodaju robe. No te dozvole sve zajedno još uvijek ne čine stvarnu osobu.

1.6. Marginalnost i centralnost

Godine 1972. šef istraživanja na ORTF-u govorio je o (tada) istaknutoj pojavi »kontrakulture« odnosno »podzemne« kulture kao o tehnologiji u razvoju:

»... grupe mladih koji stvaraju vlastite alternativne mreže moći će upotrijebiti nove tehnologije za vlastite ciljeve. Ali te grupe i mreže ne nalaze se slučajno na rubu, one su rubne po svojoj prirodi.«¹¹

Biti na periferiji nije pitanje izbora. I geografski rub i rub otklona neizbježne su funkcije hemisfere. Formacija kontinenata i formacija sistema izabrale su za »elitno« ono što je centripetalno povezano sa središtem. Zaleđe kulture odabire se iz samog sistema — ono ostaje dijelom sistema i hrani središte, kao što se i hrani iz njega. Putovi koji povezuju periferiju sa središtem, mediji kojima se prenose poruke od ortodoksnog ka devijantnome, sve su to vitalni dijelovi živčanog sustava. »Alternativne« grupe zauzimaju jasno određen položaj na margini, ne po vlastitu izboru, nego stoga što se njihovo ponašanje doživljava kao marginalno u odnosu na prevladavajuću ortodoksiju.

¹¹ Schaeffer, *Development of Public Service Television Networks*, Council of Europe, 1972.

Iskustvo marginalnosti proteže se kroz sve naše komunikacije. Marginalnost je relativna: možemo biti bliže središtu u ekonomskoj dimenziji, a dalje od njega u estetskoj dimenziji; svatko ima drukčiji položaj u odnosu na središte, te stoga i u odnosu na periferiju. »Zabačenost« je tu potpuno irelevantna, jer nitko ne može biti zabačen s obzirom na ono gdje se stvarno nalazi.

No, Fuller dokazuje da su »tehnologija i ekonomski razvoj marginalizirali estetsko iskustvo«, i u našim nastojanjima da riješimo probleme ponovnog uspostavljanja cjelovitog čovjeka, mi bismo nesumnjivo željeli reintegrirati estetsku funkciju u sveukupnost čovjekovih percepcija.

U krizi se povlačimo na periferiju, da bismo reafirmirali vlastiti osobni identitet, a za centrom tragamo da bismo se asimilirali u ortodoksiju i sigurnost.

1.7. Kulturna politika i komunikacijska politika

»Svaki bi pokušaj formuliranja nacionalne politike morao krenuti od dinamičkog i sve prisutnijeg pojma nacionalne pripadnosti... udaljavajući se hitro od kolektivnog egoizma i krećući se prema modelu međuzavisnosti i kooperacije.«¹²

»Zemlje više ne mogu birati da li će imati komunikacijsku politiku ili ne. Odbijanje mnogih zemalja da se upuste u rješavanje bitnih pitanja ogleda se u današnjoj nacionalnoj i internacionalnoj zbrci u području komunikacija.«¹³

Banassi govori o »prevladanosti starog svjetskog poretka i izrastanju zajednice međuzavisnih nacija«. Ta je »perspektiva Trećeg svijeta« korisna, no da li ona općenito vrijedi? Očito da ekonomskim imperijalističkim interesima pojedinih sila ne bi odgovarao takav oblik izjednačavanja kakav se tu podrazumijeva. Zanimljivo je, međutim, primijetiti da je, u slučaju Irana, tip problema na koje je ukazao Kekkonen (1.5) po svemu sudeći zajednički Zapadu i zemljama u razvoju. Je li to zbog trajnih snaga i slabosti rituala i mita u svim tim društvima koja su — unatoč svojem mjestu na razvojnoj ljestvici — sva veoma stara?

Definiranje kulturne politike najteži je zadatak za svako društvo: ono zahtijeva zauzimanje jasnoga stava, ne samo u pogledu određivanja društvenih ciljeva već i u pogledu određivanja trenutnog statusa društva; bolna inventura. Komunikacijska politika pretpostavlja kulturnu politiku, kao i uzajamnu zavisnost društvenih, ekonomskih i društvenih ciljeva, uz političku podršku.

MacBrideova je komisija komunikacijsku politiku promatrala u smislu razvoja i u smislu uspostavljanja odnosno ponovnog uspostavljanja nacionalnog suvereniteta (reakcija na kolonijalizam):

»Bitno je odrediti kakve implikacije pristup sa stajališta novog razvoja ima za komunikacijsku politiku. Kakve su promjene komunikacijskih

¹² A. Banassi, *Towards a National Communication Policy in Iran*.

¹³ E. Ploman, Internacionalni institut za komunikacije.

obrazaca potrebne da bi odrazile promjenu od stranog na endogeni razvojni model? Kakvi su tipovi komunikacijske prakse i struktura potrebni da bi se omogućilo stvarno aktivno uključivanje ljudi [...] Što znači 'drukčiji' komunikacijski poredak za 'drukčiji' razvoj? Osnovni cilj svake komunikacijske politike [...] mora se sastojati u tome da svakoj naciji osigura takve infrastrukture, osobito takve komunikacije i masovne medije koji najbolje odgovaraju njezinim potrebama [...] Budući da su ljudi glavna briga, komunikacija među ljudima je presudna za kvalitativno poboljšanje ljudskog života i društva.«¹⁴

1.7. (A) Nacionalne komunikacijske politike

Iran (1975.)

Osnivanje NIRT-a na osnovnom načelu odgovornosti i decentralizacije imalo je sljedeće ciljeve:

- ojačati osnove nacionalnog jedinstva i participacijske demokracije putem ostvarivanja boljeg dijaloga između vlasti i naroda;
- pomagati revitalizaciju nacionalne kulture u skladu sa suvremenim potrebama ali na tradicionalnim korijenima;
- osigurati rekreativne programe;
- proširiti nacionalno podupiranje komunikacijske usluge u zdravstvu, opismenjavanju, planiranju porodice, potrošačkoj informaciji;
- njegovati razvoj društveno svjesne i patriotske omladine;
- podizati kulturnu razinu i položaj hendikepiranih;

i sljedeće programske orijentacije:

- dvosmjernu interaktivnu komunikaciju;
- integriranu nacionalnu komunikacijsku politiku;
- decentralizaciju i odgovornost;
- političku vjerodostojnost i kulturnu autentičnost;
- otvorenost prema svijetu.

Peru (1974.)

»Nacionalni sistem informacija« osnovan je sa svrhom podupiranja revolucionarnog cilja ubrzavanja razvojnog procesa. Revolucija je definirana kao 'miran proces planiranih i zakonski reguliranih promjena u ekonomskim, društvenim i kulturnim strukturama'.

Asean (Udruženje naroda jugoistočne Azije)

Pokušaji Tajlanda, Malezije, Singapura, Indonezije i Filipina da ograniče strano vlasništvo i dominaciju nad medijima.

Surinam (1980.)

Novinska agencija Surinama je »sredstvo za prevladavanje zaostalosti« na načelima UNESCO-va poziva za »novim svjetskim komunikacijskim poretkom«.

¹⁴ MacBride, nav. djelo, str. 205.

1.8. Područni mediji

»Područni su mediji (community media) prilagodbe medija upotrebi u manjoj zajednici u svrhe o kojima zajednica odluči [...] u kojima članovi zajednice sudjeluju kao planeri, producenti, izvođači. Oni su sredstvo izražavanja te zajednice, više nego za zajednicu.«¹⁵

Novi oblici područnih medija omogućuju nam da pobliže osmotrimo »informatijsku okolinu«. Osnovni je faktor u tom kontekstu stajalište da »mas-mediji« nisu primjereni za zadovoljavanje potreba lokalnog razvoja, te da bi »emitiranje za široko područje« (»broadcasting«) s više uspjeha zamijenilo emitiranje za usko područje (»narrowcasting«). (Posrijedi je igra riječima »broad« i »narrow«. — Nap. prev.)

Cilj je lokaliziranih medija »... nanovo oživjeti život u zajednici suzbijanjem anomijskih tendencija u suvremenom društvu, poticanjem kohezije i integracije, podržavanjem kontakata među ljudima, stvaranjem mogućnosti da ljudi budu ponosni na svoju sredinu i spremniji sudjelovati u lokalnim zbivanjima, dopuštanjem novih oblika izražavanja, osnaživanjem izrazitog lokalnog karaktera i osjećaja identiteta.« (BBC.)

Već je naglašeno da je za djelotvornost toga novog razvoja presudno da bude popraćen, pa i inegriran sa sličnim oblicima razvoja u području društvenog i političkog organiziranja, da bi se postigao »manje centraliziran, manje komercijaliziran, osobniji društveni poredak s više participacije«, uz demokratsku kontrolu.

Problemi razvoja područnih medija uključuju: mobilizaciju publike, stvaranje novih horizontalnih rukovodilačkih struktura, participaciju i nove pojmove u profesionalizaciji.

Osobito područni radio daje veoma poticajne primjere za mogućnost uspostavljanja lokalnog društvenog dijaloga — on je, poput kulturne tribine, medij iskustva zajednice, uzajamne razmjene pogleda i informacije.

No, kao i u slučaju kulturne politike lokalnih vlasti, pokazalo se da monopoli vrlo teško mogu olakšati sudjelovanje građana na razini programske politike i upravljanja. Osim toga, kao što MacBrideov izvještaj primjećuje, »decentralizirani mediji često imaju sklonost da oponašaju rad centraliziranih sistema, stvarajući situacije lokalnog korporativizma odnosno preslikavajući vladajuću lokalnu društvenu hijerarhiju.«¹⁶

Ta bi ograničenja ujedno mogla biti i granice 'prava na komunikaciju' i, gledajući pragmatično, možda bi tu činjenicu trebalo priznati, te u skladu s tim planirati programe mobilizacije.

Primjeri uzeti u razmatranje u ovoj raspravi su iskustva s područnim radiom i televizijom u Velikoj Britaniji, Irskoj, Sri Lanki i Gvajani.

Prevela s engleskog:
Janja Ciglar-Zanić

¹⁵ F. Berrigan, *Community Communications: the role of community media in development*, UNESCO, 1979.

¹⁶ MacBride, nav. djelo, str. 170.

Literatura

- P. Beaud, *Community Media*, Council of Europe, 1980.
 F. Berrigan, *Access: Some Western models of community media*, UNESCO, 1979.
 P. Lewis, *Community Radio*, »Media, Culture and Society«, 6/1984.
 J.-M. Moeckli, *Permanent Education and Cultural Democracy*, Council of Europe, 1981.
 S. Partridge, *Not the BBC/IBA: the case for Community Radio*.
 R. Pine, *Cultural Democracy*, Finnish National Commission for UNESCO, 1980.
 J. Simpson, *Towards Cultural Democracy*, Council of Europe, 1976.

Richard Pine

DEVELOPMENT POLICY

Summary

The technical, cultural, informational, scientific development, as well as a changed pattern of communication impose the need for the creation of national communication policies. The shaping of such a policy takes place under circumstances that involve demands for a democratization of culture, a desintegration of monopolies on radio diffusion, growth of mass media, a struggle for a new communication world order. To define a cultural and communication policy is a hard social task that requires precise positions with regard to aims and a frequently painful evaluation of the state of society.